



Ataskaita dėl 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto

APIBENDRINAMOJI ATASKAITA

Rengėjas: EURICSE
2024 m. gruodžio mėn.

 EURICSE

EUROPOS KOMISIJA

Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinis direktoratas
G direktoratas. Ekosistemos II – turizmas, tekstilė, pramonės skaitmeninė pertvarka ir socialinė ekonomika
G.2 skyrius – Artumas, socialinė ekonomika ir kūrybinės industrijos

Kontaktiniai duomenys: Marie Boscher

El. paštas: GROW-SOCIAL-ENTERPRISE @ec.europa.eu

*Europos Komisija.
B-1049 Brussels*

**Apibendrinamoji ataskaita ir
praktinio seminaro dėl 2003 m.
liepos 22 d. Tarybos reglamento
(EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos
kooperatinės bendrovės (SCE)
statuto rengimas**

APIBENDRINAMOJI ATASKAITA

Visa apibendrinamoji ataskaita anglų kalba skelbiama šiuo adresu:

[4587f2b1-9252-406e-8ec3-5e31adbaffb3_en](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:4587f2b1-9252-406e-8ec3-5e31adbaffb3)

TEISINIS PRANEŠIMAS

Šis dokumentas parengtas Europos Komisijos užsakymu, tačiau jame pateikiama tik jo autorių nuomonė ir Europos Komisija nėra atsakinga už pakartotinio šio leidinio naudojimo pasekmes. Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą skelbiama internete (<http://www.europa.eu>).

Spauda	ISBN 978-92-68-22976-7	doi: 10.2873/9052672	ET-01-24-025-EN-C
PDF	ISBN 978-92-68-22975-0	doi: 10.2873/3934539	ET-01-24-025-EN-N

Dokumentas baigtas rengti [2024 m.] gruodžio mėn.

1 redakcija

Europos Komisija neatsako už jokių galimus šio leidinio pakartotinio naudojimo padarinius.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024 m.

© Europos Sąjunga, 2024 m.



Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika nustatyta 2011 m. gruodžio 12 d. Komisijos sprendimu 2011/833/ES dėl pakartotinio Komisijos dokumentų naudojimo (OL L 330, 2011 12 14, p. 39). Jeigu nenurodyta kitaip, šį dokumentą leidžiama pakartotinai naudoti pagal licenciją „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC-BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tai reiškia, kad pakartotinis naudojimas leidžiamas, jeigu tinkamai nurodoma autorystė ir visi pakeitimai.

Norint naudoti ar atgaminti elementus, kurių autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, gali reikėti gauti atitinkamų teisių turėtojų leidimą. Jei nenurodyta kitaip, visų nuotraukų autorių teisės priklauso Europos Sąjungai.

Turinys

1.	Išvadas.....	6
2.	Europos kooperatinės bendrovės teisinės sistemos struktūra, šaltiniai ir esminiai elementai .	6
3.	SCE žemėlapis.....	11
4.	Teigiami veiksniai, turintys įtakos SCE steigimui	15
5.	Neigiami veiksniai, turintys įtakos SCE steigimui	18

1. Įvadas

Šioje apibendrinamojoje ataskaitoje glaustai aptariamos projekto „Apibendrinamoji ataskaita ir praktinio seminaro dėl 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto rengimas“ (kvietimas dalyvauti konkurse GROW/2023/LVP/0088, kurį paskelbė ir administruoja Europos Komisijos Vidaus rinkos, pramonės, verslumo ir MVĮ generalinis direktoratas (GROW GD)) išvados.

Ataskaitoje vertinama Europos kooperatinės bendrovės statuto taikymo 30-yje ES ir EEE valstybių narių padėtis siekiant trijų tarpusavyje susijusių tikslų: sudaryti ES ir EEE esančių SCE žemėlapij, suprasti, kokie veiksniai daro įtaką SCE steigimui ir pateikti rekomendacijų dėl tolesnių politikos veiksmų.

2. Europos kooperatinės bendrovės teisinės sistemos struktūra, šaltiniai ir esminiai elementai

Šioje apibendrinamojoje ataskaitoje analizuojama Tarybos reglamento (EB) Nr. 1435/2003 (toliau – SCE reglamentas arba Reglamentas)¹ taikymo padėtis ES ir EEE valstybėse narėse (toliau – VN). Siekiant visapusiškai suprasti Reglamento pobūdį ir poveikį jo taikymui, būtina apibrėžti pagrindinius SCE reglamentui būdingus elementus ir juo įtvirtintą teisinę formą, būtent Europos kooperatinės bendrovės (SCE) formą.

2.1. Esminiai SCE elementai

Pagrindiniai SCE ypatumai:

- jos **teisinė forma yra kooperatyvas**; ji turi visišką **teisinį subjektiškumą**, kurį įgyja įsiregistravusi atitinkamame nacionaliniame registre; SCE **narių atsakomybė** iš esmės **apsiriboja** pasirašytuoju akciniu kapitalu;

* Rengiant šią ataskaitą tiriamasis darbas buvo vykdomas 2024 m. gegužės–rugpjūčio mėn. Rengdamas šią apibendrinamąją ataskaitą Europos kooperatinių bendrovių ir socialinių įmonių tyrimų institutas (EURICSE, www.euricse.eu) taip pat rėmėsi dokumentų analize, klausimynais ir surengtų pokalbių rezultatais. Ataskaitą parengė EURICSE vyresnysis mokslo darbuotojas profesorius Antonio Fici (Romos universitetas „Tor Vergata“), jam talkino Gianluca Salvatori ir Barbara Franchini (EURICSE). Rengiant ataskaitą remtasi specialiai paskirtų nacionalinių ekspertų iš 30 ES ir EEE valstybių narių užpildytais klausimynais. Ekspertai: Rosalía Alfonso Sánchez, Franci Avsec, Adrián Barger, Josef Bergt, Dominik Bierecki, Vincent Caruana, James Doyle, Ifigeneia Douvitsa, David Hiez, Arcadia Hinescu, Hana Horak, Julianna Kiss, Ulrik Boe Kjeldsen, Jan Lasák, Tsvetelina Marinova, Deolinda Meira, Georg Miribung, Aušrinė Pasvenskienė, Patrik Patúš, Ville Pönkä, Sigurd Rysstad, Carl Svernlöv, Bram van Baelen, Ger J.H. van der Sangen. Svarbių įžvalgų taip pat pateikė atrinkti suinteresuotieji subjektai (t. y. esamų SCE atstovai, nacionalinio ir ES lygmens kooperatyvų judėjimo atstovai, tyrėjai ir kooperatyvų teisės ekspertai), dalyvavę 2024 m. rugsėjo mėn. Europos Komisijoje surengtame praktiniame seminare. Pagrindinis to praktinio seminaro tikslas buvo įvertinti SCE reglamento taikymą ir aptarti su jo taikymu susijusius iššūkius, siekiant nustatyti, ko reikia, kad jis būtų veiksmingesnis ir labiau žinomas nacionaliniu lygmeniu bei tarp galimų suinteresuotųjų subjektų, ir kaip tai galima pasiekti.

¹ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32003R1435>.

- tai yra organizacijos **europinė teisinė forma**, kaip ir „Europos bendrovė“ (*Societas Europaea*, SE), numatyta Reglamente (EB) Nr. 2157/2001², nes ji sukurta pagal ES teisę, o ne pagal VN nacionalinę teisę (nors, kaip pažymima toliau, valstybių narių nacionaliniai įstatymai atlieka svarbų vaidmenį reglamentuojant SCE);
- tai yra **papildoma ir neprivaloma** kooperatinės bendrovės **teisinė forma**, kurią Europos piliečiai ir (arba) juridiniai asmenys gali pasirinkti vietoj kooperatyvo, reglamentuojamo nacionalinės teisės aktais (kooperatyvai, nors ir skirtingai, yra pripažįstami ir reglamentuojami visose ES ir EEE jurisdikcijose)³;
- ji turi atitikti **tarpvastybės kriterijų**, nes ją (bent jau steigimo etapu) turi sudaryti bent dviejų valstybių narių piliečiai ir (arba) organizacijos⁴; tačiau SCE nebūtinai turi vykdyti tarpvalstybinę veiklą;
- SCE turi teisę **perkelti savo registruotą buveinę** (kuri turi sutapti su jos pagrindine buveine) į kitą VN;
- ji turi **kintamą kapitalą** (tačiau jis jokių atvejų negali būti mažesnis nei 30 000 EUR) ir **kintamą narių skaičių** (bent penki fiziniai asmenys arba du juridiniai asmenys); todėl SCE nebūtina oficialiai keisti savo įstatų ir didinti ar mažinti akcinio kapitalo, jeigu ji nori priimti naujus narius arba išmokėti kompensaciją už pajų pasitraukiančiam nariui;
- pagrindinis jos uždavinys yra **ginti savo narių interesus**, tiksliau „tenkinti savo narių poreikius ir plėtoti jų ekonominę bei socialinę veiklą, ypač sudarant sutartis su jais tiekti prekes, teikti paslaugas arba atlikti tokios rūšies darbus, kokius SCE atlieka arba užsako“; narių poreikiai taip pat gali būti tenkinami skatinant narius dalyvauti vienos ar kelių SCE ir (arba) nacionalinių kooperatyvų ekonominėje veikloje;
- SCE netaikomi jokie **ekonominės veiklos**, kurią ji gali vykdyti siekdama savo tikslų, apribojimai; ji gali vykdyti veiklą ir per savo patronuojamąją įmonę;
- atsižvelgiant į pagrindinį teisės aktuose apibrėžtą SCE tikslą, SCE sudaro „**nariai vartotojai**“, t. y. nariai, kurie naudoja SCE prekes ir paslaugas (kaip vartotojai) arba jas gamina ir teikia (kaip darbuotojai ar tiekėjai); SCE taip pat gali priimti „**narius investuotojus (ne vartotojus)**“, tačiau tik tada, jei laikosi tam tikrų apribojimų ir sąlygų;
- **SCE „dury“ gali būti „atviros“** tiek dėl kapitalo ir narystės įvairovės (dėl to supaprastėja naujų narių priėmimas ir pasitraukimas), tiek dėl kandidatų į narius interesų apsaugos (teisės normomis jiems garantuojama galimybė kreiptis į narių visuotinį susirinkimą, jeigu juos priimti yra atsisakoma);
- tai yra **demokratinė organizacija, kuriai vadovauja nariai** (vadovavimas nepriklauso nuo kapitalo) ir kurioje **kiekvienas narys vartotojas turi po vieną balsą, nepriklausomai nuo turimų akcijų skaičiaus**, o narių investuotojų (ne vartotojų), jei jie priimami nariais, balsai negali sudaryti daugiau kaip 25 proc. visų balsų; principo,

² 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32001R2157>.

³ Dėl šios priežasties SCE gali būti laikoma ES 28-uju teisiniu kooperatyvo modeliu.

⁴ Tiksliau, 2 straipsnio 1 dalyje dėl SCE steigimo steigiant *ex novo* įmonę arba jungiant ar pertvarkant esamus kooperatyvus, atitinkamai reikalaujama, kad steigėjai būtų bent dviejų valstybių narių rezidentai ir (arba), jei steigėjai yra bendrovės, įmonės arba kiti juridiniai asmenys, būtų reglamentuojami bent dviejų valstybių narių teisės aktais; jungiami kooperatyvai turi būti reglamentuojami bent dviejų valstybių narių teisės aktais; galiausiai pažymėtina, kad pertvarkomas kooperatyvas bent dvejus metus turi turėti veikiantį padalinį arba patronuojamąją bendrovę, kurių veikla būtų reglamentuojama kitos VN teisės aktais.

kad vienas narys turi vieną balsą, išimties galimos tik laikantis tam tikrų teisės aktais nustatytų apribojimų ir sąlygų⁵;

- jos organizacinę struktūrą sudaro visuotinis narių susirinkimas ir, priklausomai nuo įstatuose pasirinktos administravimo sistemos, priežiūros organas, kuris prižiūri valdymo organo vykdomas funkcijas, ir valdymo organas, atsakingas už valdymą ir atstovavimą SCE santykiuose su trečiaisiais asmenimis ir teismo procesuose (**dvių pakopų sistema**), arba administravimo organas, atsakingas už SCE administravimą ir atstovavimą jai santykiuose su trečiaisiais asmenimis ir teismo procesuose (**vienos pakopos sistema**);
- atsižvelgdama į savo pagrindinį tikslą ir narystės pobūdį, SCE paprastai paskirsto **dividendus nariams** proporcingai (ne SCE suteiktam kapitalui, o veiklos, narių atliktos SCE labui, mastui ir (arba) kokybei arba šiai organizacijai suteiktoms paslaugoms);
- SCE turi „**nuosavo**“ turto, t. y. turto, į kurį nariai neturi teisių, net jei narys pasitraukia arba SCE veikla nutraukiama; tiksliau, SCE privalo sukaupti rezervinį kapitalą (kuris būtų bent lygus minimaliam akciniam kapitalui, t. y. 30,000 EUR); iš SCE pasitraukiantys nariai neturi teisės į jį, o likutinis grynasis SCE turtas (t. y. turtas, likęs sumokėjus visas kreditoriams mokėtinas sumas ir grąžinus narių kapitalo įnašus) turi būti paskirstytas veiklos nutraukimo metu, laikantis „nesuinteresuoto paskirstymo principo“, tiksliau, „kitam kooperatyvo subjektui, siekiančiam panašių tikslų ar bendrojo intereso tikslų“;
- SCE **privalo užtikrinti savo darbuotojų dalyvavimą** pagal Direktyvos 2003/72/EB⁶ nuostatas.

SCE teisinė tapatybė, kylanti iš SCE reglamento, yra panaši į kooperatyvo teisinę tapatybę, kuri yra pripažįstama ir saugoma tarptautiniu lygmeniu pagal 1995 m. Tarptautinio kooperatyvų aljanso pareiškimą⁷ ir TDO rekomendaciją Nr. 193/2002 dėl kooperatyvų skatinimo⁸.

SCE reglamentas nuo tipinio kooperatyvų nacionalinio reglamentavimo ES⁹, visų pirma, skiriasi tuo, kad steigiant SCE reikalaujamas didesnis minimalus kapitalas (30,000 EUR), ir tuo, kad SCE privalo užtikrinti darbuotojų dalyvavimą. Nors kiti SCE reikalavimai paprastai yra panašūs į nacionalinių įstatymų, kuriais nustatoma nacionalinių kooperatyvų tapatybė,

⁵ Pirmoji leidžianti nukrypti nuostata yra tai, kad nariams suteikiama po kelis balsus proporcingai jų kaip vartotojų, teikėjų arba darbuotojų dalyvavimui kooperatyvo veikloje. Pagal šią nuostatą vienam nariui gali būti suteikiami ne daugiau kaip penki balsai arba ne daugiau kaip 30 proc. visų balsų, priklausomai nuo to, kuris skaičius būtų mažesnis (59 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą). Antroji leidžianti nukrypti nuostata susijusi su SCE, kurios daugumą narių sudaro kooperatyvai. Jei tai leidžiama pagal taikytiną nacionalinę teisę, pagal SCE įstatus gali būti suteikiami keli balsai, atsižvelgiant į nario dalyvavimą kooperatyvo veikloje, įskaitant dalyvavimą kapitale, ir (arba) atsižvelgiant į kiekvieno kooperatyvą sudarančio subjekto narių skaičių [59 straipsnio 2 dalies trečia pastraipa]. Trečioji leidžianti nukrypti nuostata – dėl narių investuotojų. Jiems gali būti suteikiami keli balsai, jeigu tai leidžiama pagal taikytiną nacionalinę teisę, tačiau bet kuriuo atveju jų visų balsai negali sudaryti daugiau kaip 25 proc. visų balsų [59 straipsnio 3 dalis]. Kitos specialiosios leidžiančios nukrypti nuostatos – dėl finansine ar draudimo veikla užsiimančių SCE [59 straipsnio 2 dalies antra pastraipa] ir dėl kelių balsų suteikimo darbuotojų atstovams [59 straipsnio 4 dalis].

⁶ Žr. 1 straipsnio 6 dalį. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyva 2003/72/EB, papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex%3A32003L0072>.

⁷ Žr. <https://ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity> ir ICA rekomendacinį dokumentą dėl kooperatyvų principų <https://ica.coop/sites/default/files/2021-11/ICA%20Guidance%20Notes%20EN.pdf>.

⁸ Žr. [Rekomendaciją R193 dėl kooperatyvų skatinimo, 2002 m. \(Nr. 193\)](#).

⁹ Žr. G. Fajardo-García, A. Fici, H. Henrý, D. Hiez, D. A. Meira, H.-H. Muenker, I. Snaith, *Principles of European Cooperative Law. Principles, Commentaries and National Reports*, Intersentia, 2017.

reikalavimus¹⁰, SCE nėra tapačios nacionaliniams kooperatyvams. Kaip bus pabrėžta šioje apibendrinamojoje ataskaitoje, tam tikri skirtumai gali turėti įtakos tam, kiek tam tikrose šalyse pritariama SCE reglamentui.

2.2. SCE teisės šaltiniai

Reglamente (EB) Nr. 1435/2003 nėra įtvirtinta išsami ir savarankiška SCE reglamentavimo tvarka, nes SCE yra reglamentuojamos ir VN, kurioje yra tos bendrovės registruota buveinė, nacionalinės teisės normomis.

Iš tiesų pagal Reglamento (EB) Nr. 1435/2003 8 straipsnio dėl taikytinos teisės 1 dalį, „SCE veiklą reglamentuoja:

- a) šis reglamentas;
- b) šiame reglamente aiškiai apibrėžtais atvejais – jos įstatų nuostatos;
- c) šiame reglamente nenumatytais ar iš dalies numatytais atvejais ar šiame reglamente nenumatytais aspektais;
- d) įgyvendinant Bendrijos priemones, susijusias būtent su SCE, valstybių narių priimtų įstatymų nuostatos;
- e) valstybių narių įstatymų nuostatos, taikomos kooperatyvams, įsteigtiems pagal tos valstybės narės, kurioje yra SCE registruota buveinė, teisę;
- f) jos įstatatai taip pat, kaip ir kooperatyvų, įsteigtų pagal tos valstybės narės, kurioje yra SCE registruota buveinė, teisę“.

Oficialiai ES teisė yra viršesnė už kitus SCE teisės šaltinius, antroje vietoje yra nacionalinė (registracijos šalies) teisė, nes ji taikoma tik klausimams arba aspektams, kurie neregamentuojami arba neapibrėžti SCE reglamentu. Tačiau iš tikrųjų yra visiškai kitaip. Reglamente be 8 straipsnio 1 dalies c punkte pateiktos bendros nuorodos, yra 101 (įvairaus pobūdžio) konkreti nuoroda į nacionalinę teisę ir daugeliu iš tų atvejų SCE reglamente viršenybė aiškiai suteikiama nacionalinei teisei. Dėl to aspektų, kurie būtų reglamentuojami ES teisės normomis, yra daug mažiau, o nacionalinės teisės vaidmuo yra svarbesnis. SCE reguliavimas nėra visiškai viršnacionalinis. Dėl to kyla neišvengiama pasekmė – faktiškai **yra ne vienas, o 30 SCE modelių**. t. y. tiek, kiek yra ES ir EEE valstybių narių ir taikytinos nacionalinės teisės sistemų. Dėl tos pačios priežasties, kai plačiai taikoma nacionalinė teisė, sumažėja SCE ir pagal tos šalies, kurioje SCE registruota, nacionalinę teisę steigiamų kooperatyvų skirtumai.

Taip pat nėra lengva nustatyti, kuri nacionalinė teisė yra taikytina, nes, remiantis SCE reglamente pateiktomis nuorodomis, taikytini gali būti specialūs nacionaliniai įstatymai, kuriais įgyvendinamas SCE reglamentas, (8 straipsnio 1 dalies c punkto i papunktis), nacionalinė kooperatyvams taikoma teisė (pavyzdžiui, 17 straipsnio 1 dalis) ir net nacionaliniai akcinių bendrovių įstatymai (pavyzdžiui, 17 straipsnio 1 dalis) ir nacionalinė teisė apskritai (pavyzdžiui, 7 straipsnio 4 dalis). Dėl ES ir nacionalinės teisės sąveikos dabartinė SCE teisinė sistema yra ne tik nevienalytė ir priklauso nuo registracijos šalies, bet ir apskritai itin sudėtinga.

¹⁰ Taip pat žr. A. Fici, *An Introduction to Cooperative Law*, paskelbta D. Cracogna, A. Fici, H. Henrÿ (Eds.), *International Handbook of Cooperative Law*, Springer, 2013.

Kalbant apie konkrečius nacionalinius įstatymus ir taisykles, kuriuos valstybės narės priėmė įgyvendindamos SCE reglamentą pagal 8 straipsnio 1 dalies c punkto i papunktį, padėtis įvairiose šalyse skiriasi.

Didžiojoje daugumoje valstybių narių SCE reglamentui įgyvendinti buvo priimti specialūs įstatymai. Vienose valstybėse narėse (pvz., Bulgarijoje, Prancūzijoje ir Slovėnijoje) šiais specialiais įstatymais į nacionalinius kooperatyvų ir kitus įstatymus (visų pirma, įstatymus dėl verslo organizacijų registracijos) įtrauktos *ad hoc* nuostatos dėl SCE.

Kitose valstybėse narėse SCE pripažįstamos ir reglamentuojamos bendraisiais įstatymais, susijusiais su kitų teisinių rūšių organizacijomis, pavyzdžiui, 2019 m. Belgijos bendrovių ir asociacijų kodeksu, kuriame SCE konkrečiai taikomi 16:1–16:12 straipsniai.

Dar kitose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Italijoje, Maltoje ir Portugalijoje, buvo priimtas sprendimas nepriimti jokio įgyvendinamojo įstatymo. Maltoje nuspręsta, kad toks įstatymas nereikalingas, o Italijoje SCE klausimas buvo išspręstas dviem ministerijų aktais.

Be teisės aktų, kuriais įgyvendinamas SCE reglamentas, valstybės narės taip pat priėmė specialiuosius įstatymus, kuriais į nacionalinę teisę perkeliama SCE reglamentą papildanti Direktyva dėl darbuotojų dalyvavimo.

2.3. SCE registracija

SCE turi užsiregistruoti toje VN, kurioje nori įsteigti savo pagrindinę buveinę. Nei ES, nei nacionalinių specialių SCE registų nėra, tad SCE registruojamos taikytinoje teisėje nurodytuose nacionaliniuose registruose „pagal akcinėms bendrovėms taikomus įstatymus“ (SCE reglamento 11 straipsnio 1 dalis). 13 straipsnyje nustatyta pareiga paskelbti apie SCE įregistravimą (ir išregistravimą) *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* nėra lengvas būdas surinkti informaciją apie esamas SCE dar ir dėl to, kad turima informacijos, jog ši pareiga praeityje nebuvo vykdoma.

Įvairiose šalyse SCE registruojamos skirtinguose registruose.

Dažniausiai SCE registruojamos kartu su nacionaliniais kooperatyvais ir nacionalinėmis bendrovėmis nacionaliniame bendrovių registre. Vienose šalyse, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Airijoje, jos turi būti įregistruotos specialiaame kooperatyvų registre. Kitose šalyse, pavyzdžiui, Italijoje, SCE, kaip ir visi kiti kooperatyvai, turi registruotis tiek bendrovių, tiek kooperatyvų registre (Italijoje registruojantis bendrovių registre savaime įsigalioja ir registracija kooperatyvų registre). Ispanijoje SCE turi registruotis bendrovių registre, o nacionaliniai kooperatyvai – kooperatyvų registre.

Registruotis galima internetu, išskyrus kai kurias šalis, pavyzdžiui, Kiprą, kuriame SCE registracijos kooperatyvų registre internetu procedūra nebuvo sukurta, greičiausiai dėl nepakankamo susidomėjimo SCE steigimu. Suomijoje kooperatyvai negali registruotis bendrovių registre internetu, tad ta pati taisyklė taikoma SCE (nors šioje šalyje nėra registruotų SCE). Tas pats pasakytina ir apie Islandiją – šioje šalyje nėra paraiškos formos, kurią būtų galima užpildyti norint įregistruoti šios rūšies organizacijas kooperatinių bendrovių registre, ir apie Lenkiją dėl SCE registracijos kooperatinių bendrovių registre.

Tokiose šalyse kaip Kipras ir Portugalija, kuriose nėra įstatymų, kuriais įgyvendinamas SCE reglamentas, diskutuojama, kuriame registre registruoti SCE (nė vienoje iš šių valstybių narių nėra įregistruotų SCE).

2.4. Apmokestinimas

Reglamento 16 konstatuojamojoje dalyje paaiškinama: „[š]is reglamentas neapima tokių teisės sričių: mokesčių, konkurencijos, intelektinės nuosavybės ar nemokumo. Todėl šiose bei kitose srityse, kurioms šis reglamentas netaikomas, taikomos valstybių narių bei Bendrijos teisės nuostatos.“

Dėl to SCE reglamente nėra nuostatų dėl mokesčių teisės, o SCE nėra taikoma jokia speciali apmokestinimo tvarka, tačiau pagal 9 straipsnyje įtvirtintą nediskriminavimo principą, pagal kurį „kiekvienoje valstybėje narėje SCE laikoma kooperatyvu, įsteigtu pagal tos valstybės narės, kurioje yra jos registruota buveinė, teisę“, šioms bendrovėms taikoma tokia pati apmokestinimo tvarka kaip ir nacionaliniams kooperatyvams, t. y. tokia apmokestinimo tvarka, kokia toje VN, kurioje registruota SCE, yra taikoma nacionaliniams kooperatyvams.

3. SCE žemėlapis

SCE reglamentas priimtas 2003 m. liepos 22 d., o įsigaliojo 2006 m. rugpjūčio 18 d.

Vykdam 2009–2010 m. tyrimą, kuris buvo atliktas rengiant Europos Komisijos ataskaitą dėl SCE reglamento taikymo, surinkta duomenų, kad iki **2010 m. gegužės 8 d. buvo įsteigta 17 SCE**¹¹.

Vėlesnėje, 2012 m. Komisijos ataskaitoje dėl SCE reglamento taikymo nurodyta, kad iki **2011 m. lapkričio 22 d. įsteigtos 24 SCE**¹².

Į „Libertas Institute“ išplatintą neoficialų sąrašą **2018 m. rugpjūčio 25 d. duomenimis buvo įtrauktos 42 SCE**¹³.

Dabartiniai duomenys apie SCE reglamento taikymo pokyčius atitinka **2024 m. birželio 30 d.** padėtį.

Praėjus beveik 18 metų nuo SCE reglamento įsigaliojimo, 30 ES ir EEE šalių **užregistruota 113 SCE**, iš kurių 75 vykdo veiklą.

1 langelis. SCE skaičiaus pokyčiai

- 2010 m. gegužės mėn. duomenimis: 17 esamų SCE
- 2011 m. lapkričio mėn. duomenimis: 24 esamos SCE
- 2018 m. rugpjūčio mėn. duomenimis: 42 registruotos SCE
- 2024 m. birželio mėn. duomenimis: 113 registruotų SCE, iš kurių 75 vykdo veiklą

¹¹ EURICSE, *Cooperatives Europe and EKAI Center*, Study on the implementation of the Regulation 1435/2003 on the Statute for European Cooperative Society (SCE), 2010. Parengta Europos Komisijos užsakymu pagal SC Nr. I2.ACPROCE029211200. Žr.: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/494bb15b-c34d-4bdf-8518-75d6bde38cbb>

¹² Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto taikymas, COM/2012/072 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52012DC0072>.

¹³ Žr.: <https://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2018/08/sce-list.pdf>.

Europos Komisijos duomenimis, veiklą vykdančių SCE yra labai mažai, palyginti su 250 000 ES veiklą vykdančių kooperatyvų¹⁴.

Pavyzdžiui, **Italijoje yra beveik 88 000 užregistruotų kooperatyvų¹⁵ ir tik trys veiklą vykdančios SCE. Prancūzijoje veikia beveik 23 000 kooperatyvų¹⁶ ir tik viena veiklą vykdanči SCE.** Vis dėlto verta pažymėti, kad „nėra teigiamos koreliacijos tarp kooperatyvų judėjimo šalyje stiprumo bei svarbos ir SCE skaičiaus toje šalyje“¹⁷.

SCE skaičius yra kuklus, palyginti su Reglamentu (EB) Nr. 2157/2001 įsteigtų Europos bendrovių (SE) skaičiumi. Europos profesinių sąjungų instituto (ETUI) duomenimis, iki 2014 m. kovo 21 d. buvo įsteigta jau 2 125 SE¹⁸, o šiuo metu ES jų turėtų būti daugiau kaip 3 000¹⁹. Pavyzdžiui, Italijoje yra trys veiklą vykdančios SCE ir maždaug 80 veiklą vykdančių SE; Prancūzijoje yra tik viena veiklą vykdanči SCE ir apie 150 veiklą vykdančių SE. Vokietijoje yra 25 veiklą vykdančios SCE ir apie 1 000 veiklą vykdančių SE. Vis dėlto kai kuriose šalyse, pvz., Slovėnijoje, SCE ir SE skaičius yra vienodas (po vieną), kitose šalyse, pavyzdžiui, Graikijoje, veiklą vykdančių SE (trys) yra mažiau negu veiklą vykdančių SCE (penkios).

1 lentelė. Registruotų SCE skaičius

Šalis	Registras ²⁰	Registruotos SCE 2024 m. birželio mėn. duomenimis		
		Nutraukė veiklą	Nevykdo veiklos	Vykdo veiklą
Austrija	Bendrovių registras	2	0	2 (+ 1 Liuksemburgo SCE filialas)
Belgija	Bendrovių registras	2	0	6
Bulgarija	Bendrovių registras	Netaikoma	1	1
Kroatija	Teismo registras	0	0	5
Kipras	Kooperatyvų registras	0	0	0
Čekija	Bendrovių registras	0	2	0
Danija	Bendrovių registras	1	0	0
Estija	Bendrovių registras	0	0	1
Suomija	Bendrovių registras	0	0	0
Prancūzija	Prekybos ir bendrovių registras	1	0	1
Vokietija	Kooperatyvų registras Bendrovių registre	Netaikoma	0	25 (+ 1 Liuksemburgo SCE filialas)
Graikija	Bendrovių registras	0	0	5
Vengrija	Bendrovių registras	7	0	0

¹⁴ Žr.: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/cooperatives_lt.

¹⁵ Duomenys paimti iš Kooperatyvų registro, kurį veda Įmonių ir programos „Pagaminta Italijoje“ ministerija.

¹⁶ Žr.

<https://coops4dev.coop/en/4deveurope/france#:~:text=The%20French%20cooperative%20movement%20has, and%2070%25%20of%20retail%20banking>.

¹⁷ Žr. 2012 m. Europos Komisijos ataskaitą, p. 8.

¹⁸ Žr. <https://www.worker-participation.eu/European-Company-SE/Facts-Figures/Archive-of-SE-facts-figures2/Total-number-of-registered-European-Companies-SEs>.

¹⁹ Žr.: J. Schmidt, *Twenty Years Societas Europaea*, in *European Company Law Journal*, 18, n. 4, 116 (2021).

²⁰ ES šalių bendrovių registrai: https://e-justice.europa.eu/106/LT/business_registers_in_eu_countries?init=true&member=1.

Islandija	Kooperatinių bendrovių registras	0	0	0
Airija	Draugijų registras	0	0	0
Italija	Bendrovių registras ir Kooperatyvų registras	6	6	3*
Latvija	Bendrovių registras	0	0	0 (išskyrus 1 Estijos SCE filialą)
Lichtenšteinas	Bendrovių registras	2	0	5
Lietuva	Juridinių asmenų registras	0	0	0
Liuksemburgas	Prekybos ir bendrovių registras	0	0	1
Malta	<i>/statyme neapibrėžta</i>	0	0	0
Nyderlandai	Bendrovių registras	2	0	1
Norvegija	Bendrovių registras	0	0	0
Lenkija	Nacionalinis teismų registras	0	0	1
Portugalija	<i>/statyme neapibrėžta</i>	0	0	0 (išskyrus 1 Ispanijos SCE filialą)
Rumunija	Bendrovių registras	0	0	3 (+ 1 likviduojamas Italijos SCE filialas)
Slovakija	Bendrovių registras	3	0	7**
Slovėnija	Bendrovių registras	0	0	1
Ispanija	Bendrovių registras	Netaikoma	0	7
Švedija	Prekybos ir pramonės registras	3	0	0
Iš viso		29	9	75
		113		

Daugiau negu **trečdalis veiklą vykdančių SCE yra registruotos vienoje šalyje**, t. y. Vokietijoje, o **13 šalių** (t. y. Airijoje, Čekijoje, Danijoje, Islandijoje, Kipre, Latvijoje, Lietuvoje, Maltoje, Norvegijoje, Portugalijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Vengrijoje) **nėra veiklą vykdančių SCE**.

Daugiau kaip pusė veiklą vykdančių SCE (39 iš 75) yra registruotos tik trijose šalyse (t. y. Ispanijoje, Slovakijoje ir Vokietijoje). Be to, 80 proc. visų veiklą vykdančių SCE yra įsteigtos septyniose šalyse (t. y. Belgijoje, Graikijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Lichtenšteine, Slovakijoje ir Vokietijoje).

Devyniose šalyse (t. y. Airijoje, Islandijoje, Kipre, Latvijoje, Lietuvoje, Maltoje, Norvegijoje, Portugalijoje ir Suomijoje) **nėra nė vienos įsteigtos SCE**. Įskaitant tokias šalis kaip Suomija

* Pasak nacionalinio eksperto, dvi iš šių SCE yra „likviduojamos“. Trečioji SCE turėtų būti panaikinta pagal Italijos teisę, nes ji daugiau kaip penkerius metus viešai neskelbia savo balansų.

** Pasak nacionalinio eksperto, dvi iš šių SCE tikriausiai nevykdo veiklos, nes per pastaruosius dvejus metus nepaskelbė savo finansinių ataskaitų.

ir Portugalija, kuriose kooperatyvai užima svarbią vietą ir yra valstybės skatinami ir kuriems taikomi pažangūs teisės aktai²¹.

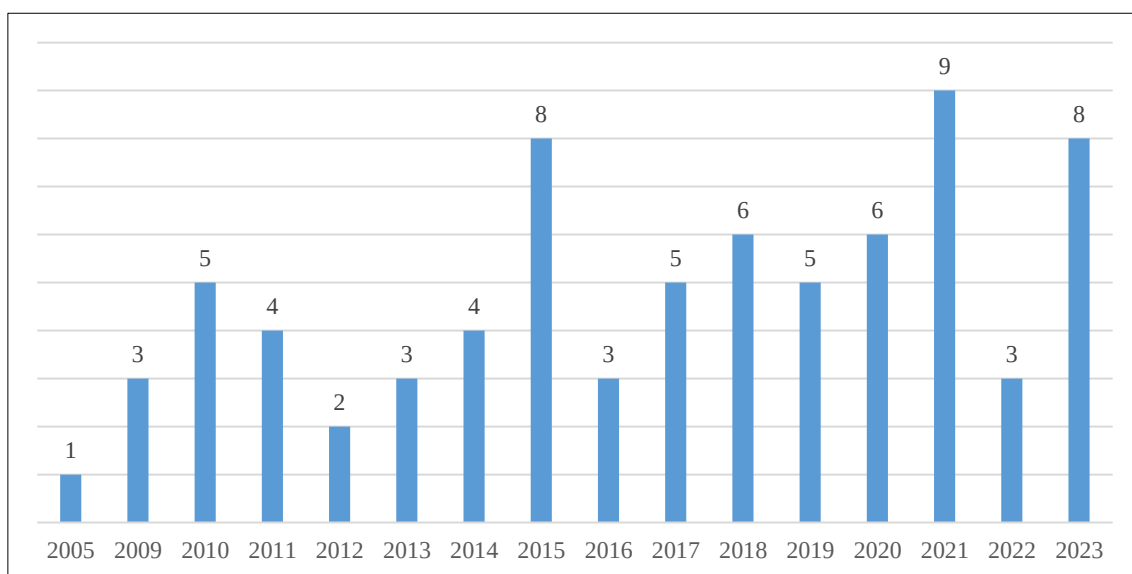
Likviduojamų SCE skaičius, palyginti su bendru jų skaičiumi, yra gana didelis. Iš 113 šiuo metu registruotų SCE **29 SCE buvo likviduotos**, įskaitant visas tris Švedijoje įsteigtas SCE, visas septynias Vengrijoje įsteigtas SCE ir šešias iš 15 Italijoje įregistruotų SCE. Faktinis likviduotų SCE skaičius gali būti dar didesnis, nes kai kurių iš jų gali nebebūti atitinkamuose nacionaliniuose registruose.

Veiklos nevykdo devynios registruotos SCE, iš jų šešios – Italijoje. Tačiau bendras veiklos nevykdančių SCE skaičius gali būti didesnis, nes, pasak nacionalinių ekspertų, penkios SCE, nurodytos kaip vykdančios veiklą, greičiausiai veiklos nevykdo, o dėl vienos iš jų jau pradėta išregistravimo procedūra.

75 veikiančių SCE registracijos metai nurodyti toliau, 1 diagramoje.

Iš duomenų matyti, kad pastaraisiais metais susidomėjimas SCE teisine forma auga. Beveik pusė veiklą vykdančių SCE buvo užregistruotos per pastaruosius šešerius metus (2018–2023 m.), beveik pusė iš jų – Vokietijoje.

1 diagrama. SCE pagal registracijos metus



Kalbant apie veiklą vykdančių SCE narių sudėtį, iš turimų duomenų matyti, kad SCE steigia tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, rečiau kaip antrinius kooperatyvus jas steigia pirminiai kooperatyvai, siekdami bendradarbiauti vieni su kitais.

SCE vykdo veiklą įvairiuose ekonomikos sektoriuose, pvz., žemės ūkio, finansinių paslaugų, atliekų tvarkymo ir perdirbimo, būsto, verslo paslaugų. SCE ypač aktyvios energijos gamybos, ypač iš atsinaujinančiųjų išteklių, ir paskirstymo sektoriuje. Energetikos SCE, įskaitant atsinaujinančiųjų išteklių energijos SCE, įsteigtos įvairiose šalyse, pvz., Austrijoje, Ispanijoje, Kroatijoje, Rumunijoje ir Vokietijoje. Kaip pažymima toliau, taip gali būti dėl kooperatiniam verslo modeliui būdingo gebėjimo suburti pasitikėjimu grindžiamą žmonių bendruomenę, kuri norėtų tenkinti konkrečius tų žmonių poreikius (o ne investuoti nuosavą kapitalą).

²¹ Žr.: <https://coops4dev.coop/en/4deveurope/finland> ir <https://coops4dev.coop/en/4deveurope/portugal>.

Yra tiek SCE, įsteigtų kaip vartotojų kooperatyvai, kurių nariai yra SCE teikiamų paslaugų naudotojai, įskaitant SCE, kurios veikia kaip „pirkimo centrai“ savo nariams, tiek SCE, įsteigtų kaip gamintojų kooperatyvai, kurių nariai aprūpina SCE gamybos priemonėmis arba prekėmis, skirtomis platinti ir (arba) parduoti. Taip pat yra darbuotojų SCE, kurių nariai dirba savo SCE, veikiančių statybų, taip pat ir žurnalistikos bei informacijos sektoriuose.

4. Teigiami veiksniai, turintys įtakos SCE steigimui

Remiantis EURICSE, *Cooperatives Europe and EKAI Center*, duomenimis (2010 m.), apklaustieji suinteresuotieji subjektai (atrinkti iš tų, kurie nusprendė įsteigti SCE) išskyrė šiuos teigiamus veiksnius, turinčius įtakos SCE steigimui, (pradedant nuo svarbiausio):

- europinio įvaizdžio vertė;
- demokratija ir kiti organizacijos bendradarbiavimo principai;
- tarpvalstybinis verslo projekto arba narystės pobūdis;
- europinės teisinės formos patrauklumas žmonėms iš skirtingų šalių;
- galimybė perkelti registruotą buveinę;
- galimybė pasirinkti valdymo sistemą, kuri pagal nacionalinę teisę negalima.

Kaip pažymėta 2012 m. Europos Komisijos ataskaitoje, parengtoje remiantis viešų konsultacijų rezultatais (32 atsakymai iš 11 šalių), respondentai nurodė, kad pagrindinis SCE steigimo pranašumas yra jos europinis įvaizdis. Šis įvaizdis gali padėti kooperatyvo steigėjams patekti į rinkas, kuriose europinis prekės ženklas yra paklausesnis negu nacionalinis, ypač tokiuose sektoriuose kaip socialinių paslaugų teikimas. Kitas respondentų pabrėžtas teigiamas veiksnys yra simbolinė SCE teisinės formos vertė, suteikianti galimybę perteikti informaciją, kad naudojamas ypatingas kooperatyvo verslo modelis, kuris skiriasi nuo tradicinių kapitalu grindžiamų bendrovių modelio, pabrėžiant tokias vertybes kaip solidarumas, demokratinis valdymas, narių dalyvavimas ir artumas nariams bei klientams, ir tai, kad pagrindinis jo tikslas yra tarnauti narių, o ne vadovybės interesams.

Vėliau, 2014 m., paskelbtame tyrime panašiai nurodoma, kad „bendras SCE steigimo pranašumas yra tai, kad bendrovės narės gali veikti Europos lygmeniu naudodamos bendrą prekės ženklą“²².

Vienas iš šioje apibendrinamojoje ataskaitoje išryškėjusių aspektų yra tai, kad beveik nė vienas nacionalinis ekspertas ar suinteresuotasis subjektas, su kuriais konsultuotasi, SCE europinio įvaizdžio tarp svarbiausių SCE formos pasirinkimo veiksnių neminėjo²³. Išsiaiškinta, kad SCE forma (kai tokia bendrovė buvo steigiama) buvo pasirinkta dėl to, kad **tai yra kooperatinės bendrovės forma**, kuria „galima didžiuotis“. Pats kooperatyvas atrodo kaip „patikima“ **organizacijos forma**, pasižyminti steigėjams ir trečiosioms šalims ypač

²² DIESIS et al., *Review of European Cooperative Societies – SCER project*, 2012-2014. Žr.: <https://www.diesis.coop/wp-content/uploads/2018/03/SCER-final-report-24-07-2014.pdf>.

²³ Vienintelė išimtis užfiksuota Nyderlanduose, kur viena SCE pareiškė, kad viena iš pagrindinių priežasčių buvo siekis pasinaudoti europinio įvaizdžio verte. Nors, kaip paaiškinta toliau, europinio įvaizdžio vertę minėjo tie respondentai, kurie pateikė nuomonę dėl neigiamų veiksnių ir negalėjo įvardyti jokios kitos pagrįstos priežasties steigti SCE, išskyrus europinį įvaizdį.

patraukliomis vertybėmis. Vienintelės Slovėnijoje registruotos SCE atstovas pabrėžė SCE tarpvalstybinį pobūdį tai, kad SCE yra grindžiamos visuotinėmis kooperatyvų vertybėmis.

Priežastys, kuriomis galima paaiškinti, kodėl kai kuriose šalyse švarios ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos srityse yra tiek daug naudojamos SCE forma, greičiausiai yra kooperatyvo formos vidinė vertė ir kooperatyvo gebėjimas teisiškai formuoti „bendruomenę“ bei perteikti tam tikrą verslo įvaizdį trečiosioms šalims. Tai ypač pasakytina apie „energetikos bendrijų“ koncepcijos, taikomos ES energetikos teisinėje sistemoje, įgyvendinimą. Be to, kooperatyvo formos etika derinama su įmonių veiklos etika.

Tuo taip pat galima paaiškinti, kodėl, pasak kai kurių nacionalinių ekspertų, SCE paprastai pasirenka asmenys ir organizacijos, jau susipažinę su kooperatyvų verslo modeliu, įskaitant asmenis, kurie jau yra kitų kooperatyvų nariai.

Kai kurie respondentai konkrečiau nurodė SCE formos ypatumus, kurie turėjo įtakos jų pasirinkimui steigti SCE.

Pirmasis iš tų ypatumų yra **demokratinis valdymas**, o įsteigusieji SCE nurodė manantys, kad toks valdymas yra ne „utopinis“, bet labai praktiškas ir naudingas verslo plėtrai.

Kaip paaiškino nacionalinis ekspertas, viena Liuksemburge registruota SCE dirba blokų grandinės srityje. **SCE** struktūra yra labai panaši į **decentralizuotos autonominės organizacijos (DAO) struktūrą**²⁴, todėl SCE steigėjai nusprendė, kad steigdami SCE gaus verslo decentralizavimo ir bendrovės struktūros teikiamą naudą. Steigti SCE buvo renkamsi dėl dalyvaujamuoju valdymu pasižyminčios teisinės formos. Lichtenšteino nacionalinis ekspertas pateikė panašius argumentus, kad „SCE modelis skatina aktyvų narių dalyvavimą ir demokratinį sprendimų priėmimą, o tai gali būti patrauklu kooperatyvams, kurių veikla orientuota į įtraukumą ir narių dalyvavimą. Tai galėtų būti naudinga naujose srityse, pavyzdžiui, vadinamosioms DAO, t. y. blokų grandinės srityje veikiantiems subjektams, kurie suteikia dalyvavimo ir balsavimo teises daugeliui asmenų“.

Pasak vieno iš Vokietijos SCE, kurią iš pradžių ketinta steigti Liuksemburge, steigėjų, buvo siekiama skatinti įvairių Žemės stebėjimo srityje veikiančių įmonių bendradarbiavimą ir užtikrinti veiksmingą įvairaus dydžio įmonių bendradarbiavimą.

Kiti respondentų paminėti patrauklūs SCE modelio ypatumai yra **nedalomi rezervai**, stiprinantys kooperatyvų tapatybę, galimybė naudotis **įvairiomis valdymo struktūromis**, galimybė turėti **narių investuotojų**, ne tik narių vartotojų, ir **darbuotojų dalyvavimas**. Dėl viso to SCE yra laikoma tokios formos organizacija, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas žmonėms ir atsiranda galimybė kurti tarpvalstybinę pasitikėjimu grindžiamą žmonių bendruomenę, kitaip negu steigiant akcinę bendrovę. Rumunijos nacionalinio eksperto (asmeniškai dalyvaujančio steigiant SCE) nuomone, SCE yra „labai gera teisinė forma bendruomenei, konkrečiau – energetikos bendruomenei kurti“.

Pirmiau nurodytomis priežastimis galima paaiškinti, kodėl suinteresuotieji subjektai yra labiau linkę steigti SCE, o ne Europos bendrovę (*Societas Europaea*, SE) arba nacionalinę akcinę

²⁴ Plg. S. Hassan, P. De Filippi, *Decentralized Autonomous Organization*, paskelbta *Internet Policy Review*, 2021: „DAO yra blokų grandinės sistema, įgalinanti žmones koordinuoti ir valdyti savo veiklą, vadovaujantis savaiminio vykdymo taisyklėmis, taikomomis viešosioms blokų grandinėms, kurių valdymas yra decentralizuotas (t. y. nepriklausomas nuo centralizuotos kontrolės)“.

bendrovę, bet jomis nepaaiškinama kodėl pirmenybė teikiama SCE, o ne nacionaliniam kooperatyvui.

Kalbant apie šį aspektą, vieni ekspertai ir suinteresuotieji subjektai paminėjo galimybę pasinaudoti SCE siekiant išplėsti prekių ir paslaugų teikimą Europos lygmeniu ir tapti konkurencingesniems Europos bendrojoje rinkoje, o kiti pabrėžė, kad **SCE reglamento nuostatos yra „geresnės“ arba veikiau kad jame nustatytos modernesnės ir liberalesnės taisyklės, palyginti su nacionalinėmis taisyklėmis dėl kooperatyvų.**

Pavyzdžiui, pagal Bulgarijos nacionalinę teisę juridiniams asmenims draudžiama steigti kooperatyvą, tad kooperatyvus gali steigti tik fiziniai asmenys. Be to, Bulgarijoje kooperatyvą gali steigti ne mažiau kaip septyni fiziniai asmenys. Taip pat pažymėtina, kad pagal Bulgarijos kooperatyvų teisę galima tik dviejų pakopų kooperatyvo valdymo sistema. Todėl šioje šalyje kooperatyvą norintys steigti juridiniai asmenys neturi kitos išeities kaip tik steigti SCE. Tą patį galima pasakyti apie mažesnes negu septynių asmenų grupes. Taip pat, jei suinteresuotieji subjektai nori steigti kooperatyvą, administruojamą pagal vienos pakopos sistemą, vienintelė galimybė yra steigti SCE. Galimybę pasirinkti vienos pakopos valdymo sistemą tose šalyse, kuriose pagal nacionalinę kooperatyvų teisę leidžiama taikyti tik dviejų pakopų sistemą, nurodė dar vienas nacionalinis ekspertas kaip vieną iš galimų SCE steigimo Lenkijoje priežasčių.

Panašią nuomonę išreiškė ir Rumunijos ekspertė, kuri buvo ir suinteresuotasis subjektas, nes yra viena iš Rumunijos SCE steigėjų. Pasak jos, Rumunijos kooperatyvų įstatyme (Įstatyme Nr. 1/2005) yra pasenusių nuostatų, kurios nėra tinkamos kooperatyvui, turinčiam daugiau kaip penkis narius, valdyti. Jame įtvirtinta daug blokavimo mechanizmų, taikomų sprendimų priėmimo procesui, įstatinio kapitalo keitimo registravimui ir valdymo organui. Steigiant SCE visų šių problemų galima išvengti.

Prancūzijos ekspertas taip pat nurodė, kad SCE (o ne nacionaliniai kooperatyvai) gali būti steigiamos dėl Prancūzijos kooperatyvų teisėje įtvirtintų apribojimų užsieniečiams tapti Prancūzijos kooperatyvo nariais.

Tačiau SCE gali būti steigiamos ir dėl konkretnių priežasčių. SCE dėl savo nenacionalinio pobūdžio gali būti geriausias būdas suvienyti žmonėms ir organizacijoms, kurie jaučiasi tos pačios bendruomenės dalimi ir dalyvauja bendrame projekte, nepaisant to, kad gyvena skirtingose valstybėse narėse, nors ir pasienyje. Pavyzdys galėtų būti Ispanijos SCE, kurias sudaro baskų kalbų mokyklos (*Ikastolas*), veikiančios tiek vadinamajame ispaniškajame Baskų krašte (Navaroje, Gipuskoa, Biskajoje ir Alavoje), tiek prancūziškajame Baskų krašte (Laburdyje, Žemutinėje Navaroje ir Zuberoa).

Todėl rengiant šią apibendrinamąją ataskaitą atliktas tyrimas atskleidžia, kad veiksniai, skatinantys steigti SCE, keičiasi. Kitaip nei anksčiau, europinio įvaizdžio vertė nebėra svarbiausias SCE steigti skatinantis veiksnys. Jį keičia konkretnės priežastys, dėl kurių pasirenkama SCE teisinė forma. Pirma – tipiniai kooperatyvo formos ypatumai, ypač demokratinis valdymas ir su tuo susijusios vertybės. Antra – nacionalinės kooperatyvų teisės spragos ar trūkumai, dėl kurių pirmenybė teikiama SCE reglamentui, nepaisant jo sudėtingumo. Atitinkamai, ne vienas respondentas, vertindamas veiksnius, dėl kurių nusprendė nestiegti SCE, kaip pagrindinę priežastį paminėjo „nepakankamą poreikį“. Jie pažymėjo, kad nacionaliniai kooperatyvai siekia tų pačių tikslų kaip ir SCE (be to, nacionaliniai kooperatyvai gali turėti narių iš užsienio, veikti užsienyje ir net perkelti savo registruotą buveinę į užsienį), bet kartu išvengiama didelių išlaidų, susijusių su SCE steigimu ir veikimu.

Keletas respondentų, įskaitant nacionalinius ekspertus ir suinteresuotuosius subjektus, būtent nacionalinio kooperatyvų judėjimo atstovus, pabrėžė esminį SCE reglamento vaidmenį apsaugant ir stiprinant kooperatyvus. SCE reglamentas, kuriame pabrėžiama konkreti kooperatyvų tapatybė, padeda užtikrinti, kad jiems būtų taikomos tokios pačios sąlygos kaip tradicinėms bendrovėms (tiek pagal ES, tiek pagal nacionalinę teisę), o tai, remiantis SCE reglamento preambule, buvo viena pagrindinių Reglamento priėmimo priežasčių.

Pasak kai kurių ekspertų ir suinteresuotųjų subjektų, tikroji SCE reglamento vertė savaime pateisina jo galiojimą, nepaisant jo praktinio taikymo srities ribotumo. Tokį požiūrį pabrėžė ir keletas suinteresuotųjų subjektų, dalyvavusių 2009–2010 m. apklausoje, kuria remtasi rengiant 2012 m. Europos Komisijos ataskaitą.

Kaip matyti iš 2011 m. rugsėjo 8 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) sprendimo, šis SCE reglamento vaidmuo yra nepaneigiamas. Teisingumo Teismui priimant tą sprendimą ir vertinant galimą mokesčių lengvatų taikymo kooperatyvams, bet ne kitoms verslo organizacijoms, suderinamumą su ES teise (tiksliau, valstybės pagalbos reguliavimu) SCE reglamentas atliko labai svarbų vaidmenį. Prancūzijos ir Liuksemburgo nacionalinis ekspertas pažymėjo, kad „teisė yra ir diskursas, kuriuo pateikiamas oficialus pasaulio apibūdinimas. Šiuo atžvilgiu SCE reglamento priėmimas priėmus ES reglamentą dėl SE yra labai vertingas dalykas. Šis aspektas nėra tik simbolinis, kaip matyti iš 2011 m. ESTT bylos pavyzdžio²⁵. Toje byloje ESTT, atsižvelgdamas į valstybės pagalbos taisyklių rinkinį, nusprendė, kad kooperatyvams taikoma speciali mokesčių tvarka, susijusi su valstybės pagalbos reguliavimu, yra pagrįsta. Tai buvo įmanoma visų pirma dėl to, kad buvo priimtas SCE reglamentas, kuriuo Teisingumo Teismas keletą kartų rėmėsi siekdamas įrodyti, kad kooperatyvų ypatumai yra Europos teisės dalis“. Jis daro tokias išvadas: „SCE reglamentas yra sėkmingas, net jei sėkmė pasireiškė ne ten, kur buvo numatyta. Tačiau tai nėra priežastis atsisakyti idėjos skatinti steigti naujas SCE“.

Dar vienas pavyzdys, kaip SCE reglamentas padeda propaguoti kooperatyvus, yra tai, kad juo naudojasi kaip priemone ir pavyzdžiu rengiant nacionalinius teisės aktus dėl kooperatyvų ne tik Europoje, bet net ir už jos ribų.

5. Neigiami veiksniai, turintys įtakos SCE steigimui

EURICSE, *Cooperatives Europe and EKA! Center*, duomenimis (2010 m.), suinteresuotieji subjektai išskyrė šiuos dešimt neigiamų veiksnių, turinčių įtakos SCE steigimui, (pradedant nuo svarbiausio) (apklaustas 151 asmuo, daugiausia – kooperatyvų ir kooperatyvams atstovaujančių organizacijų atstovai):

- nepakankamas informuotumas;
- SCE reglamento sudėtingumas;
- didelis nuorodų į nacionalinę teisę skaičius;
- nedidelis kooperatyvų veiklos mastas ir ribota tarpvalstybinė kooperatyvų veikla;
- specialios apmokestinimo tvarkos nebuvimas;

²⁵ ESTT, 2011 m. rugsėjo 8 d., *Paint Graphos ir kt.*, C-78/08,

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=A65FBE91A364CB33B64E29674121C4B3?text=&docid=109241&pageId=x=0&doclang=LT&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=11825849>.

- minimalaus kapitalo reikalavimas;
- išlaidos dėl darbuotojų dalyvavimo tvarkos;
- steigimo išlaidos;
- nepakankama nauda;
- nepakankama viešojo parama.

Rengiant 2012 m. Europos Komisijos ataskaitą (ji buvo grindžiama viešų konsultacijų dėl pirmiau minėto tyrimo išvadų ir rekomendacijų rezultatais), respondentai (Komisija iš viso gavo 32 atsakymus iš 11 šalių) pabrėžė, kad didžiausia problema yra nepakankamas informuotumas apie SCE, taip pat jų steigimo išlaidos, taikytinos procedūros sudėtingumas dėl daugybės nuorodų į nacionalinę teisę, ir teisinis netikrumas dėl to, kuri teisė taikoma kiekvienu atveju. Kai kurių suinteresuotųjų subjektų nuomone, kliūtis yra ir reikalavimas dėl 30,000 EUR minimalaus kapitalo, bent fiziniams asmenims, norintiems steigti mažas SCE, kad galėtų bendradarbiauti tarpvalstybiniu mastu. Kai kuriems respondentams atrodė, kad neigiamas veiksnys yra taisyklės dėl darbuotojų dalyvavimo, nes, pasak jų, tos taisyklės yra sudėtingos ir jas sunku taikyti, tačiau darbuotojų organizacijos ir kiti respondentai problemų šioje srityje nenurodė.

Šio tyrimo išvados iš esmės nesiskiria.

Remiantis įvairių valstybių narių ekspertų ir suinteresuotųjų subjektų nuomone, plačiausiai paplitusios teisinės priežastys, dėl kurių SCE skaičius yra ribotas, yra „**nepakankamas poreikis**“ ir „**nepakankama nauda**“. „**Nepakankamos žinios**“ apie SCE tebėra pagrindinis neteisinis veiksnys. Prie šių veiksnių savo ruožtu prisideda konkretūs motyvai (išvardyti pagal tai, kiek dažnai juos minėjo nacionaliniai ekspertai ir suinteresuotieji subjektai, su kuriais konsultuotasi):

- galimybė **naudotis nacionaliniu kooperatyvu** siekiant tų pačių tikslų, kokių būtų siekiama SCE, mažesnėmis išlaidomis, atsižvelgiant ir į tai, kad nacionaliniai kooperatyvai gali turėti narių iš kitų valstybių, vykdyti veiklą užsienyje, o dėl ES Teisingumo Teismo jurisprudencijos²⁶ ir neseniai priimtų ES teisės aktų²⁷ gali laisvai vykdyti tarpvalstybines operacijas, pavyzdžiui, perkelti registruotą būstinę ir jungtis;
- **kooperatyvo veiklos vietos lygmuo ir nedidelis veiklos mastas**, nes kooperatyvai paprastai yra siejami su vietos bendruomenėmis ir yra skirti vietos poreikiams tenkinti;
- **SCE reglamento sudėtingumas** – dėl to didėja SCE steigimo ir veiklos išlaidos, ypač palyginti su nacionaliniu kooperatyvu, kurio teisinė sistema yra geriau žinoma suinteresuotiesiems subjektams ir viešosioms įstaigoms, dirbančioms su kooperatyvais, jų registracija ir priežiūra;
- nepakankama ES teisės autonomija nuo nacionalinės teisės dėl SCE reglamente pateikiamų **daugybės nuorodų į nacionalinę teisę**;

²⁶ Atitinkamų sprendimų dėl bendrovių (įskaitant kooperatyvus) steigimo laisvės sąrašas yra labai ilgas ir apima bent šiuos sprendimus: *Daily Mail* (C-81/87); *Centros* (C-212/97); *Überseering* (C-208/00); *Inspire Art* (C-167/01); *Sevic* (C-411/03); *Cartesio* (C-210/06); *Vale* (C-378/10).

²⁷ Plg. Direktyvą (ES) 2019/2121, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl tarpvalstybinio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo.

- **didelis minimalus kapitalas**, kurio reikalaujama steigiant SCE, ypač turint galvoje tai, kad pagal nacionalinę teisę minimalus kapitalas yra labai mažas arba jo nereikalaujama apskritai;
- **specialios apmokestinimo tvarkos nebuvimas**;
- **ribotos žinios apie SCE** apskritai, o ypač tarp konsultantų ir specialistų;
- sunkumai vykdant **reikalavimą dėl tarpvalstybinio pobūdžio**, ypač tose valstybėse narėse (pvz., Kipre ir Airijoje), kurios neturi bendros sienos su kitomis valstybėmis narėmis;
- **neigiamas požiūris** į kooperatyvus kai kuriose valstybėse narėse (t. y. buvusiose sovietinėse šalyse)²⁸;
- **bendrai ribotas naudojimas kooperatyvais** kai kuriose valstybėse narėse;
- **nepakankama viešoji parama**;
- išlaidos dėl **privalomo darbuotojų dalyvavimo tvarkos** – šis reikalavimas laikomas pertekliniu tokiose organizacijose kaip kooperatyvai, kurie veikia savo narių interesais;
- **nepritartimas kai kurioms SCE reglamento nuostatomis** – pavyzdžiui, taisyklei, pagal kurią SCE leidžiama paskirstyti pelną nariams kaip dividendus iš pasirašytojo kapitalo be aiškių apribojimų; manoma, kad šios taisyklės prieštarauja nacionalinėje teisėje (pvz., Portugalijoje) įtvirtintiems kooperatyvų principams²⁹.

Rekomendacijos dėl tolesnių politikos veiksmų

Toliau pateiktos rekomendacijos grindžiamos šia analize ir 2024 m. rugsėjo 26 d. surengto praktinio seminaro, į kurį suinteresuotieji subjektai buvo pakviesti SCE reglamento taikymui įvertinti, rezultatais. Toliau pateikti pasiūlymai konkrečiai atspindi suinteresuotųjų subjektų išvadas dėl galimo SCE reglamento patobulinimo, taip pat įtrauktos jų įžvalgos apie tai, kurie Reglamento aspektai yra veiksmingi, o kurie – ne.

- **Rekomendacija Nr. 1:** SCE reglamentą reikėtų palikti galioti, nes jame įtvirtinta viena pagrindinių kooperatyvų judėjimui ir Europos piliečiams svarbių vertybių – kooperatyvo modelio institucinis pripažinimas Europos lygmeniu. Pastaruoju metu vykę procesai dar labiau padidino jo aktualumą, ypač kaip priemonės tarpvalstybinei veiklai tokiuose sektoriuose kaip energetika ir būstas remti.
- **Rekomendacija Nr. 2:** SCE reglamentą būtų galima iš dalies pakeisti, kad jį būtų patogiau taikyti praktiškai ir kad jis geriau atitiktų naujausias visuomenines tendencijas, skatinančias steigti galimas naujas SCE. Tiksliau, būtų galima įtraukti pakeitimus, kad Reglamentas nebūtų toks sudėtingas ir kad sumažėtų SCE steigimo išlaidos, t. y.:
 - sumažinti nuorodų į nacionalinę teisę skaičių;
 - sumažinti reikalavimą dėl minimalaus kapitalo (šiuo metu – 30 000 EUR);
 - įtraukti skaitmeninę pažangą ir skaitmeninius įrankius, siekiant palengvinti administracinę naštą.

²⁸ EISMEA, *Benchmarking the socio-economic performance of the EU social economy: improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem*. Autoriai: Carini, C., Galera, G., Tallarini, G., Chaves Avila, R., et al. Luxembourg: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024. <https://data.europa.eu/doi/10.2826/880860>.

- Rekomendacija Nr. 3: SCE reglamentą Europos Sąjunga, valstybės narės ir kooperatyvų judėjimas turėtų labiau viešinti. Viešinimo tikslais reikėtų imtis bent šių priemonių:
 - organizuoti kampanijas, per kurias būtų siekiama didinti informuotumą visais lygmenimis (įskaitant kooperatyvų judėjimą, teisės konsultantus, notarus, apskaitininkus, verslininkus, viešąsias institucijas, registravimo institucijas ir kt.), siekiant didinti supratimą apie SCE ir galimas jos veiklos sritis;
 - skleisti gerosios patirties pavyzdžius apie SCE naudojimą ekonomikos sektoriuose, kuriuose tokia teisinė forma yra tinkama, pavyzdžiui, energetikos ir būsto sektoriuose;
 - finansuoti tyrimus, kuriais būtų siekiama nustatyti naujas SCE formos naudojimo tendencijas ir pabrėžti galimą SCE naudą, pavyzdžiui, atsižvelgiant į jos svarbą įgyvendinant DAO modelį.
- Rekomendacija Nr. 4: parama SCE plėtrai skiriamą specialų finansavimą sustiprintų šios plėtros poveikį ir paskatintų sektorių klestėti.

Kaip susisiekti su ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje veikia šimtai „Europe Direct“ centrų. Artimiausio centro adresą galite rasti internete (https://european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_lt).

Telefonu arba raštu

Tarnyba „Europe Direct“ atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su ja galite susisiekti:

nemokamu telefono numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696,
naudodami šią formą: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_en.

Kaip rasti informacijos apie ES

Internetu

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje Europos Sąjungai skirtoje interneto svetainėje (european-union.europa.eu).

ES leidiniai

ES leidinius galite peržiūrėti arba užsisakyti internete adresu op.europa.eu/en/publications. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į tarnybą „Europe Direct“ arba į vietos dokumentų centrą (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_en).

ES teisės aktai ir susiję dokumentai

Visa ES teisinė informacija, įskaitant visus ES teisės aktus, priimtus nuo 1951 m., visomis oficialiosiomis kalbomis, skelbiama portale EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

ES atvirieji duomenys

Portale data.europa.eu suteikiama prieiga prie ES institucijų, įstaigų ir agentūrų atvirųjų duomenų rinkinių. Šiuos duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais. Be to, portale suteikiama prieiga prie daugybės Europos valstybių duomenų rinkinių.



ISBN 978-92-68-22976-7

